

Sygn. akt II Cz 851/13

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra

Sędzia Sądu Okręgowego Ewa Bazelan

Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 15 stycznia 2014 roku w Lublinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa R. C.

przeciwko R. S.

o zapłatę

na skutek zażalenia powódki na postanowienie Sądu Rejonowego Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku z dnia 8 marca 2013 roku, sygn. akt I C 190/11

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie:

- a) w pkt I. w zakresie żądania zapłaty kwoty 4.070,50 zł (cztery tysiące siedemdziesiąt złotych i pięćdziesiąt groszy) oraz w zakresie żądania zapłaty ustawowych odsetek od kwoty 5.940 zł (pięć tysięcy dziewięćset czterdzieści złotych) od dnia 15 czerwca 2010 roku do dnia zapłaty w ten sposób, że w tym zakresie oddalić zarzut powagi rzeczy osądzonej,
- b) w pkt II. w ten sposób, że uchylić to rozstrzygnięcie w całości,
- c) w pkt III. w ten sposób, że uchylić to rozstrzygnięcie w całości;

II. oddalić zażalenie w pozostałej części.

Sygn. akt II Cz 851/13

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 8 marca 2013 roku Sąd Rejonowy Lublin- Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku:

I. odrzucił pozew;

II. zasądził od powódki R. C. na rzecz pozwanego R. S. kwotę 1.217,00 zł tytułem zwrotu zastępstwa procesowego;

III. kosztami procesu w pozostałym zakresie obciążył powódkę R. C., pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Dokonując ustaleń faktycznych Sąd Rejonowy wskazał, że powódka R. C. w pozwie z dnia 16 sierpnia 2010 roku domagała się zasądzenia od pozwanego R. S. kwoty 5.940 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 15 czerwca 2010 roku do dnia zapłaty.

Na kwotę dochodzoną pozwem składała się kwota 5.620 zł tytułem różnicy pomiędzy wartością jej samochodu marki F. (...) przed wypadkiem, a kwotami, jakie otrzymała dotychczas tytułem odszkodowania za zniszczenie tego pojazdu i ze sprzedaży jego pozostałości, a także kwota 320 zł tytułem odszkodowania obejmującego koszty holowania tego pojazdu po wypadku.

W toku postępowania pozwany R. S. podniósł zarzut powagi rzeczy osądzonej, domagając się odrzucenia pozwu. Pozwany podniósł, iż wykonując prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w Lublinie z dnia 28 listopada 2008 roku, sygn. akt IV K 436/08, zapłacił powódce kwotę 4.000 zł tytułem częściowego naprawienia szkody.

W uzasadnieniu Sąd pierwszej instancji stwierdził, iż na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa została już prawomocnie osądzona.

W ocenie Sądu Rejonowego w niniejszej sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, gdyż co do tego samego przedmiotu orzekł Sąd Rejonowy w Lublinie wyrokiem z dnia 28 listopada 2008 roku, sygn. akt IV K 436/08. Mianowicie w pkt IV. tego wyroku na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzeczono wobec oskarżonego R. S. obowiązek częściowego naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz R. C. kwoty 4.000 zł.

Sąd Rejonowy podniósł, iż wysokość odszkodowania nie może przekraczać wysokości szkody, jak również nie jest możliwe zasądzenie odszkodowania w całości, gdy szkoda została w części już naprawiona. Odszkodowania nie orzeka się również, jeżeli o roszczeniu wynikającym z popełnienia przestępstwa prawomocnie orzeczono.

Sąd Rejonowy zważył, że powódka nietrafnie wywodziła, iż kwotę 4.000 zł otrzymaną od pozwanego zaliczyła w pierwszej kolejności na szkody związane z dojazdami do szpitala i rehabilitacji dziecka. Wywodom tym przeczy treść wniosku o naprawienie szkody zgłoszonego w postępowaniu karnym, wezwanie przedsądowe oraz treść pozwu wraz z jego uzasadnieniem.

Zażalenie na powyższe postanowienie złożyła powódka, zarzucając:

- 1) błędną wykładnię art. 11 k.p.c., przyjmującą bezwzględnie wiążącą moc prawomocnego wyroku skazującego w postępowaniu cywilnym, również w zakresie kwoty zasądzonej powódce z tytułu obowiązku naprawienia szkody, podczas gdy Sąd orzekający w postępowaniu cywilnym jest związany tylko ustaleniami dotyczącymi popełnienia przestępstwa,
- 2) błędną wykładnię, a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., poprzez uznanie, że w niniejszej sprawie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, w sytuacji gdy nie zapadło prawomocne rozstrzygnięcie dotyczące tego samego przedmiotu postępowania, które toczyło się między tymi samymi stronami,
- 3) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, tj. nieszczęstrną, błędną, sprzeczną z zasadami doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania ocenę materiału dowodowego.

Powódka domagała się zmiany zaskarżonego postanowienia przez zasądzenie od pozwanego R. S. na rzecz powódki R. C. kwoty 5.940 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 czerwca 2010 roku do dnia zapłaty, a także zasądzenia kosztów procesu za obie instancje według norm prawem przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Zażalenie R. C. jest częściowo zasadne.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Sąd Odwoławczy w niniejszej sprawie, w której Sąd Rejonowy stwierdzając zaistnienie negatywnej przesłanki procesowej odrzucił pozew w całości, nie mógłby zmienić rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji mającego charakter formalny (odmawiającego rozpoznania roszczeń) na rozstrzygnięcie co do istoty, merytoryczne (czy to uznające roszczenie za zasadne czy też niezasadne). Prawidłowo strona powodowa powinna zatem wnosić o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez oddalenie podniesionego zarzutu powagi rzeczy osądzonej (por. art. 222 k.p.c.).

W niniejszej sprawie rozstrzygnięcie o zasadności zażalenia zależy od rozważenia dwóch okoliczności:

- a) po pierwsze, o czym orzekł Sąd Rejonowy w Lublinie w sprawie o sygn. IV K 436/08,
- b) po drugie, czy i w jakim zakresie może to mieć znaczenie dla dopuszczalności wystąpienia przez powódkę z żądaniami sformułowanymi w niniejszym pozwie.

Jeżeli chodzi o pierwszą z okoliczności, należy zauważyć, że Sąd Rejonowy w Lublinie w sprawie o sygn. akt IV K 436/08 nie sporządził uzasadnienia, a zatem ustalenie, o czym orzekł w zakresie obowiązku naprawienia szkody, może mieć miejsce tylko na podstawie całokształtu dowodów zgromadzonych w aktach sprawy karnej oraz przepisów prawa karnego (materialnego i procesowego).

Z akt o sygn. IV K 436/08 wynika, że R. C. występowała w tamtym postępowaniu jako oskarżycielka posiłkowa i w dniu 22 września 2008 roku jej pełnomocnik złożył wniosek o orzeczenie od oskarżonego R. S. na jej rzecz nawiazki w kwocie 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w postaci śmierci jej syna K. C., która nastąpiła po wypadku drogowym spowodowanym przez oskarżonego R. S.. Jako podstawa prawna wniosku zostały wskazane przepisy art. 46 § 1 i § 2 k.k. w zw. z art. 48 k.k.

W dniu 24 listopada 2008 roku w kolejnym piśmie pełnomocnik R. C., popierając wniosek o orzeczenie nawiazki w kwocie 50.000 zł, wskazał również, że poniosła ona szkody majątkowe: w kwocie 16.720 zł z tytułu zniszczenia samochodu, w kwocie 320 zł z tytułu kosztów holowania samochodu, w kwocie 2.472 zł na dojazdy do szpitali (i noclegi z tym związane), w kwocie 2.400 zł na prywatną rehabilitację, w kwocie 3.710 zł na koszty wizyt lekarskich, leczenia i specjalnego żywienia syna, w kwocie 1.000 zł na kontakty telefoniczne z lekarzami, w kwocie 9.837 zł na koszty pogrzebu (nagrobka i stypy), łącznie w kwocie 36.459 zł. Z pisma tego nie wynikało całkowicie jasno, czy R. C. żądała tylko nawiazki, czy też naprawienia szkody majątkowej jako mieszczącej się w żądanej kwocie 50.000 zł. R. C. złożyła faktury za holowanie pojazdu, faktury na wskazane koszty pogrzebu oraz złożyła zeznania potwierdzające wysokość szkody majątkowej, jaką miała ponieść, w tym sposób wyliczenia straty za zniszczony samochód.

Na ostatniej rozprawie w dniu 24 listopada 2008 roku oskarżyciel publiczny i pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej wnosili o uwzględnienie wniosku o zasądzenie nawiazki, zaś obrońca oskarżonego wnosił o nieuwzględnienie tego wniosku w kwocie żądanej przez R. C..

Prawomocnym wyrokiem z dnia 28 listopada 2008 roku Sąd Rejonowy w Lublinie, sygn. IV K 436/08, uznał oskarżonego R. S. za winnego zarzuconego mu przestępstwa wyczerpującego znamiona art. 177 § 2 k.k., wymierzył mu karę, a w pkt IV. wyroku na podstawie art. 46 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego obowiązek częściowego naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz R. C. kwoty 4.000 zł.

Analizując te dowody należy stwierdzić, że Sąd Rejonowy nie orzekł o nawiazce o której mowa w art. 46 § 2 k.k., o czym świadczy okoliczność, że wyraźnie powołał przepis art. 46 § 1 k.k. i wskazał jako tytuł częściowe naprawienie szkody. Ponadto w orzecznictwie sądów karnych przyjmuje się, że na podstawie art. 46 § 2 k.k. nawiazka może zostać orzeczona tytułem zadośćuczynienia za krzywdę tylko na rzecz bezpośrednio poszkodowanego a nie na rzecz innej osoby uprawnionej w razie jego śmierci. Nie można też przyjąć, aby Sąd Rejonowy w Lublinie uwzględnił w jakiegokolwiek części żądanie zadośćuczynienia za krzywdę, gdyż wprawdzie przepis art. 46 § 1 k.k. w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania przez ten Sąd można by rozumieć szeroko jako obejmujący zarówno krzywdę majątkową jak i niemajątkową, ale wówczas osobom bliskim zmarłego nie przysługiwało zadośćuczynienie za krzywdę

w postaci śmierci poszkodowanego (art. 446 § 4 k.c. został wprowadzony z dniem 3 sierpnia 2008 roku, a zdarzenie miało miejsce w dniu 24 marca 2008 roku), w tamtym okresie czasu nie była również przyjmowana w orzecznictwie możliwość przyznania zadośćuczynienia na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych (art. 448 k.c.), por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2008 roku, sygn. V KK 432/07, Lex nr 4911405.

Prowadzi to do wniosku, że orzeczony obowiązek częściowego naprawienia szkody objął swoim zakresem tylko szkody majątkowe R. C.. Nie można przy tym zaakceptować wyводу R. C., że otrzymaną na podstawie tego wyroku od pozwanego kwotę 4.000 zł mogła ona sobie zaliczyć na niektóre ze szkód, konkretnie na koszty leczenia syna, jego rehabilitacji i dojazdów. R. C. nie mogła sobie wybrać, która z kilku szkód została jej naprawiona (zaliczyć świadczenia pozwanego w odpowiedni sposób), gdyż to Sąd Rejonowy rozstrzygnął, jakie szkody i czy w całości, czy w odpowiedniej części mają zostać naprawione i pozwany świadczył w wykonaniu tego obowiązku, a nie w wykonaniu innych roszczeń, jakie ewentualnie powódka mogłaby zgłosić.

W braku podstaw do przyjęcia, że któreś z roszczeń majątkowych zgłoszonych przez powódkę sąd karny uznał za nieudowodnione, czy niezasadne, należy przyjąć, że Sąd Rejonowy w Lublinie w sprawie karnej uwzględnił częściowo żądanie naprawienia szkody w zakresie wszystkich zgłoszonych roszczeń, proporcjonalnie. Oznacza to, że skoro ze zgłoszonej przez powódkę kwoty 36.459 zł przyznał jej kwotę 4.000 zł, to proporcjonalnie odpowiada to kwocie 1.869,50 zł z sumy odszkodowania za zniszczony samochód i jego holowanie, jakie R. C. wówczas zgłosiła (16.720 zł + 320 zł = 17.040 zł, co stanowiło w przybliżeniu 46,737 % kwoty 36.459 zł).

W ten sposób Sąd Okręgowy ustalił, co było przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego w Lublinie w sprawie o sygn. IV K 436/08.

Odnośnie drugiego zagadnienia należało rozważyć, czy przyznanie powódce od pozwanego określonej kwoty tytułem częściowego obowiązku naprawienia szkody, na podstawie art. 46 § 1 k.k. w postępowaniu karnym, może stanowić negatywną przesłankę procesową w późniejszym procesie o zapłatę.

Niewątpliwym jest, że środek karny przewidziany w art. 46 § 1 k.k. jest środkiem o mieszanym charakterze. Dominuje w nim wprawdzie funkcja penalna, ale nie można też tracić z pola widzenia jego funkcji kompensacyjnej (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 roku, sygn. III CZP 31/11, OSNC 2012/3/29). Należy wskazać, że zgodnie z art. 107 k.p.k. wyrokowi sądu karnego w zakresie tego obowiązku nadaje się klauzulę wykonalności i podlega on wykonaniu w drodze egzekucji na podstawie przepisów k.p.c. Z kolei art. 415 § 5 i § 6 k.p.k. stanowią, że w przypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Nawiązki na rzecz pokrzywdzonego, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Jeżeli zasądzone odszkodowanie, obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązka orzeczona na rzecz pokrzywdzonego nie pokrywają całej szkody lub nie stanowią pełnego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym.

Mając zatem na względzie kompensacyjny charakter tego środka i tego konsekwencje wyżej przywołane należy wywieść, że:

1. częściowe uwzględnienie wniosku pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej na podstawie art. 46 § 1 k.k. (w tym orzeczenie częściowego obowiązku naprawienia szkody) nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu dalej idących roszczeń w postępowaniu cywilnym (inaczej byłoby, gdyby sąd karny orzekał o powództwie cywilnym i je co do określonych roszczeń prawomocnie oddalił),
2. w niniejszej sprawie na podstawie art. 11 k.p.c. sądy cywilne są związane ustaleniami co do popełnienia przestępstwa, które jednak nie polegało na przestępstwie przeciwko mieniu i ustalenia te nie obejmują wysokości szkody majątkowej,

3. tym niemniej, strona nie może dochodzić ponownie roszczeń prawomocnie zasądzonych na jej rzecz w postępowaniu karnym, także w ramach obowiązku naprawienia szkody, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k. i w tym zakresie zachodzi powaga rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

(por. też uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego: z dnia 22 lipca 2009 roku, sygn. I UK 52/09, Lex nr 529677 i z dnia 20 lipca 2007 roku, sygn. I CSK 105/07, Lex nr 287769).

Mając na względzie powyższe rozważania należy stwierdzić, że Sąd Rejonowy nie mógł przyjąć powagi rzeczy osądzonej w takim zakresie, w jakim powódka dochodzi w niniejszym procesie roszczeń, o których nie orzekł sąd karny w sprawie o sygn. IV K 436/08, a powaga rzeczy osądzonej wystąpiła tylko co do:

- a) kwoty 1.834,39 zł z żądanego odszkodowania za zniszczony samochód (z kwoty 5.620 zł),
- b) kwoty 35,11 zł z żądanego odszkodowania obejmującego koszty holowania pojazdu (z kwoty 320 zł).

Pozostałych roszczeń dochodzonych w niniejszym procesie, w tym roszczenia odsetkowego od całej kwoty 5.940 zł, wyrok sądu karnego nie obejmuje zakresem rozstrzygnięcia z punktu IV., a zatem nie można stwierdzić w tym zakresie zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej, a powinny zostać one rozpoznane merytorycznie co do ich zasadności.

W konsekwencji należało uchylić rozstrzygnięcia o kosztach procesu (pkt II. i III. zaskarżonego wyroku), gdyż rozstrzygnięcie o kosztach procesu zależy od ostatecznego wyniku procesu, który obecnie nie jest jeszcze znany. O kosztach tych rozstrzygnie Sąd Rejonowy w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie co roszczeń, co do których pozew nie został odrzucony; dotyczy to również rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego, gdyż orzeczenie Sądu Okręgowego nie kończy postępowania (art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 397 § 2 k.p.c.). Zauważyć jedynie należy, że rozstrzygnięcia w punktach II. i III. były także wadliwe proceduralnie. Zasadzenie określonej kwoty tytułem kosztów procesu od jednej strony na rzecz drugiej oznacza zarazem oddalenie dalej idącego wniosku tej strony o zwrot kosztów procesu i oddalenie wniosku strony przeciwnej o zwrot kosztów procesu. Nie wiadomo zatem, jakie koszty procesu miały jeszcze wyliczać referendarz sądowy (pkt III. zaskarżonego postanowienia), skoro Sąd Rejonowy podał już kwotę kosztów procesu należną według niego pozwanemu (pkt II. zaskarżonego postanowienia), a nie można rozdzielać kosztów procesu w ten sposób, że o ich pewnych składnikach orzeknie sąd, a co do innych – pozostawi wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Z tych względów na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. należało orzec jak w sentencji postanowienia.